

OBITUARI: BERNAT CIFRE FORTEZA (1935-2021)

XAVIER ESPLUGA
Universitat de Barcelona
xespluga@ub.edu
ORCID: 0000-0002-6690-1974

Els fets han volgut que el traspàs del pollencí Bernat Cifre Forteza (1935-2021) tingués lloc el mateix any en què se celebra el centenari de la mort de Miquel Costa i Llobera (1854-1922), fill il·lustre de la mateixa vila mallorquina i autor al qual Cifre s'havia dedicat amb passió i entusiasme.

Bernat Cifre, de família benestant i religiosa, havia nascut a Can Garrit, al número 5 del carrer de Monti-Sion de Pollença i, per això mateix, com acostuma a passar en les poblacions menudes, també era conegut com a Bernat Garrit. A la seva vila nadiua, havia començat els estudis al col·legi —en realitat, anomenat popularment com a *l'Institut*— que duia el nom del creador de les *Horacianes*, sota el mestratge, entre altres, del Dr. Bartomeu Torres Gost (1905-1989).

Torres Gost, fill de la veïna Sa Pobla, fou, durant molt de temps, ecònom de l'església de la Mare de Déu del Carme del Port de Pollença¹ i director de *l'Institut* de Pollença. Com és prou sabut, Torres Gost fou un dels grans estudiosos de Costa i responsable de nombroses contribucions sobre l'il·lustre poeta pollencí. Fou autor d'un primer esbós de biografia costailloberiana,² al mateix temps que tingué cura de les *Obres completes* publicades per l'Editorial Selecta (1947) a les quals afegí una erudita nota bibliogràfica.³ També s'encarregà de l'edició divulgativa de diverses obres de Costa i Llobera, com ara l'edició poliglota commemorativa de *El Pi de Formentor* (1975);⁴ ara bé, sobretot, destaca com a curador dels seus diversos epistolaris —amb Ramon Picó, amb Joan Lluís Estelrich—,⁵ i, en especial, de l'importantíssim *Itinerario espiritual d'un poeta*, basat en el *Diari íntim* escrit pel mateix Costa, que dona informacions precioses sobre la seva pròpia trajectòria vital.⁶

No és sorprenent, doncs, que Torres Gost fes créixer l'interès del jove Cifre per la poesia de l'il·lustre convilatà, interès que ja havia nascut en àmbit familiar. Tampoc no ha d'estranyar que la passió per l'obra de Costa i Llobera continués mentre Cifre estudiava al Seminari Conciliar de la diòcesi de Palma, una de les institucions educatives amb més anomenada de l'illa, la qual havia esdevingut,

¹ L'antiga vicaria *in capite* dedicada a Sant Pere fou elevada a la categoria de parròquia el 1938. Torres Gost en fou el primer ecònom.

² Torres i Gost (1972).

³ Costa i Llobera (1947). Per a l'edició d'aquesta obra, que s'obria amb una introducció del poeta Joan Pons i Marquès, net de Pons i Gallarza, vegeu Massot (1975: 92-100).

⁴ Costa i Llobera (1975).

⁵ Torres i Gost (1985), Torres i Gost (1975).

⁶ Torres Gost (1971).

segons paraules del mateix Cifre, «un cenacle devot de les virtuts líriques i sacerdotals de Costa».⁷ En aquesta venerable institució Cifre fou condeixeble d'il·lustres estudiosos mallorquins, com ara l'inquer Pere-Joan Llabrés (1938-2006) i el santanyiner Joan Vidal Perelló (1938-2005); a més, tingué com a docent el canonge Francisco Suárez Yúfera (1924-2016), que Cifre va definir com «el millor professor de Llatí que hagi tingut a Mallorca i fora de Mallorca».⁸

Els estudis de Cifre prosseguien fora de l'illa en inscriure's a la Universitat de Barcelona per cursar-hi Filosofia i Lletres. S'hi llicencià el 1964 després de presentar una memòria de llicenciatura, sota la direcció del Dr. Josep Alsina (1923-1993), amb el títol de *Introducción al Mundo Clásico en la poesía de Costa i Llobera*. Aquesta memòria s'emmarcava en una línia de recerca promoguda per l'il·lustre hel·lenista de Ripoll que volia incidir sobre el caràcter de *preparatio Christiana* que, en el seu concepte, tenia l'Antiguitat Clàssica.

Poc després, s'iniciava l'activitat professional de Cifre com a docent de Llatí, activitat que exercí al llarg de la seva vida en diverses institucions d'educació secundària de València, Catalunya i Mallorca. En efecte, el seu primer destí, com a professor adjunt, fou la Secció delegada de Manises (1965-1968), aleshores depenent de l'Institut (masculí) de València; en aquesta localitat de l'Horta, Cifre s'hi va passar tres anys, que foren evocats en el poema *Ma primera docència* (presentat al Festival Internacional de Literatura Breu FLIPB a València l'any 2016);⁹ seguidament, a l'estiu del 1968, aconseguí el trasllat, ja com a catedràtic de Llatí d'Ensenyament Mitjà, a l'Institut Antoni Cumella de Granollers,¹⁰ del qual esdevingué director (1968-1975); finalment, després d'uns anys d'activitat en aquest centre de la ciutat vallesana, Cifre tornà a Mallorca per encarregar-se de la docència de Llatí a l'Institut Ramon Llull de Palma (1975).¹¹ En aquesta institució, on era conegut com *don Bernat* per part de tot el seu amplíssim estol d'alumnes, s'hi acabaria jubilant després de 25 anys d'exercici docent (1975-2000). Són certament molts els deixebles palmesans i de fora vila que poden donar testimoni de la preparació, disponibilitat i afabilitat del professor pollencí.

Diverses foren les grans passions en la vida de Bernat Cifre: Pollença i el paisatge de les contrades septentrionals de l'illa; la poesia i la recitació poètica; la música; la tradició clàssica; i, sobretot, la figura de Costa i Llobera.

⁷ Cifre Forteza (2005a: 11).

⁸ Cifre Forteza (2016).

⁹ Es pot llegir a <https://www.diarilaveu.com/apunt/28854/ma-primera-docencia-per-bernat-cifre>.

¹⁰ *Boletín Oficial del Estado*, nr. 169, de 15 de juliol de 1968, p. 10370 (*Resolución de la Dirección General de Enseñanza Media y Profesional por la que resuelve el concurso de traslados a cátedras de «Latín» de Institutos Nacionales y Secciones Delegadas de Enseñanza Media y se nombran los Catedráticos propuestos por la Comisión Dictaminadora del referido concurso*).

¹¹ *Boletín Oficial del Estado*, nr. 13, de 6 de junio de 1975, p. 12162 (*Resolución de la Dirección General de Personal por que se aprueba el expediente del concurso cátedras de «Latín» de Institutos Nacionales de Enseñanza Media y se nombran los catedráticos propuestos por la Comisión dictaminadora del referido concurso*).

En el camp musical Cifre fou creador i director del cor *Gaudeamus igitur* actiu a l'Institut Ramon Llull de Palma; també exercí d'organista de la parròquia de Pollença i de director del seu cor. Fou membre del *board* de les Joventuts Musicals de Pollença i estigué sempre molt vinculat a l'organització del Festival Internacional de Música de Pollença, creat per Philip Newman l'any 1962.

A la seva obra poètica, lamentablement poc coneguda fora de Mallorca, troben espai les terres illenques i els seus homes, amb gran coneixement de la tradició poètica insular, literària i popular, que li permeti tractar l'excelsitud dels temes més transcendents i les insignificants bagatel·les de la quotidianitat. En els seus poemaris Cifre es revela un expert coneixedor de la mètrica i de la versificació tradicional: *Sistema Decimal* (1989); *Per camins i torrenteres* (1993); *S'encalquen les verdors saltant per les marjades* (1996);¹² *Qui sap lo que diu un cant?* (2002); *Sonets a Newman i al Festival* (2005); *Sisena Estació* (2007); *Fort i no et moguis* (2013); *Oh la rima, rima, rima...!* (2016). El seu últim recull líric, *La força del torrent. Selecció de sonets* (2017), compta amb una introducció «Un torrent dins una clepsidra» a càrrec de Gabriel de la S. T. Sampol que el definí com a «hereu de l'Escola Mallorquina». Seria desitjable que es fes aviat una edició completa i assequible de la seva obra poètica, ara dispersa en seus variades,¹³ poc accessible per a qui viu fora de la Balear Major. La seva passió per la geografia del redol es manifesta també en els seus reculls de proses poètiques: *Petit Noël* (1967), amb il·lustracions de Carles Got i portada de Miquel Capllonch; *El camí no deixa* (1976); *Geografia Lírica I* (1981); *Geografia Lírica II* (1987).

Com a fill de Pollença, el record i la memòria de Costa i Llobera l'acompanyà al llarg de la seva vida. Era assidu participant de la *Diada de Cala Murtra*, festa dedicada a Costa que, promoguda inicialment per l'associació «Amics de Costa i Llobera», se celebra, des de 1934, pels volts del 16 d'octubre. Fou inicialment Secretari i posteriorment Vicepresident de la Fundació Rotger Villalonga, creada l'any 1979 per Ignasi Rotger i Villalonga (1900-1990), propietari del predi de Cala Murtra de Formentor, que cercava d'impulsar els estudis sobre la vida i obra del gran poeta mallorquí. Des d'aquesta institució, Cifre fou promotor i assidu col·laborador de *Cala Murta*, el butlletí de la Fundació, que resulta un instrument bibliogràfic imprescindible per a tothom que vulgui estudiar la figura de Costa i de la dita *Escola Mallorquina*.

Ara bé, com a llatísta, l'activitat de Cifre anà indissolublement lligada als estudis sobre la vigència de la tradició clàssica en l'obra de Costa. Els resultats de la seva tesina de llicenciatura (1964) aparegueren en forma d'article, amb el títol de «La tradició clàssica dins la poesia de Costa i Llobera», al *Boletín del Instituto de Estudios Helénicos* del 1969, que aleshores dirigia el Dr. Alsina.¹⁴ La recerca sobre Costa i Llobera fou, doncs, una constant al llarg de la vida laboral de Cifre,

¹² Vegeu-ne la ressenya crítica de Nicolau Dols (1997).

¹³ Menciono únicament «La lletra de convit» un sonet en honor de Miquel Costa i Llobera que Cifre va publicar a la revista *Lluc* el 1997. Vegeu Cifre i Forteza (1997c).

¹⁴ Cifre Forteza (1969).

amb particular atenció a les fonts clàssiques i a la relació amb el món grecollatí, tot fent-se lloc en revistes d'àmbit mallorquí, com ara el *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*,¹⁵ o el número de *Gimbernat* que va recollir les comunicacions al XIIe congrés d'història de la medicina catalana que tingué lloc a Pollença el 2002.

En bona part, totes aquestes recerques quedaren reflectides en la seva tesi doctoral, presentada el 25 de novembre de 1999 a l'aleshores Departament de Filologia Llatina de la Universitat de Barcelona. La tesi doctoral, dirigida per Pere Quetglas, portava per títol *Costa i Llobera i el món clàssic* i fou jutjada per un tribunal presidit per Josep-Lluís Vidal i conformat per Miquel Arbona, Olga Gete, Joan Mas i Vives i Jaume Medina. El resultat d'aquesta ingent recerca, certament molt personal, veié la llum pocs anys després quan fou publicada per Lleonard Muntaner Editor, amb el títol de *Costa i Llobera i el món clàssic (1854-1922)*:¹⁶ el títol no fa justícia al contingut, perquè Cifre no només estudia la presència i el pes de la tradició clàssica en l'obra del poeta mallorquí, sinó que en formula també un esbós de trajectòria biogràfica i avança altres consideracions sobre la gènesi i influències de les diverses composicions poètiques que conformen l'univers costailloberianà. Són molt nombroses les referències a persones, llocs, tòpics, imatges i conceptes que Costa va extreure directament dels clàssics a través de les seves lectures d'autors llatins o bé indirectament a través de les traduccions castellanes, franceses o italianes, raó per la qual és de plànyer que la monografia no s'acompanyés d'índexs de continguts i de termes significatius. Les lectures de Costa —oportunament analitzades per Cifre— permeten veure l'element de progressiva diferenciació de la lírica costailloberiana respecte dels corrents romàntics de la Renaixença. Naturalment, la tesi se centra especialment en l'anàlisi formal de les *Horacianes* i de la *Deixa del geni grec* i també en l'estudi de les modalitats estròfiques emprades per Costa (estrofes sàfica, alcaica, asclepiadeoglicònica i els dímetres i trímetres iàmbics). Per aquest motiu, doncs, aquesta monografia de Cifre haurà de ser consultada per tots aquells que s'interessin no sols per la tradició clàssica sinó per l'Escola Mallorquina i per la poètica catalana. I és de lamentar que aquest llibre no hagi tingut la repercussió que un producte d'aquestes característiques mereixeria.

Amb posterioritat a l'aparició d'aquesta monografia, Cifre va continuar les seves recerques sobre la vida i la obra de Costa i Llobera.¹⁷ Assenyalo el seu estudi introductor per a la recent edició il·lustrada de *El pi de Formentor*, a càrrec de Saïm Edicions,¹⁸ i, per damunt de tot, l'estudi de la mètrica de les *Horacianes*, que seguia un magistral estudi de l'enyorat Carles Miralles. Aquestes dues contribucions apareixien en el volum que contenia l'edició crítica d'aquest famós poemari costailloberianà publicat per Maria Isabel Ripoll Perelló, en la col·lecció

¹⁵ Cifre Forteza (1997b).

¹⁶ Cifre Forteza (2005a). Vegeu-ne la recensió crítica de Rosselló Bover (2007).

¹⁷ Cifre Forteza (1997b), Cifre Forteza (2005b).

¹⁸ Costa i Llobera (2019).

dedicada a les obres literàries de Costa i Llobera dirigida per Joan Mas i Vives, que publiquen ensems la Fundació Rotger Vilanova i l'editor Lleonard Muntaner de Palma.¹⁹ És aquesta una memorable iniciativa que posa a l'abast del públic actual els versos del poeta de Pollença i que supera les vetustes edicions anteriors, en particular, els quatre volums, a cura de Francesc Matheu, de la Il·lustració Catalana (entre 1923 i 1924),²⁰ i el tom de l'obra completa de Selecta (1947), aparegut arran del vint-i-cinquè aniversari de la mort de Costa a cura del ja citat Torres Gost, amb la col·laboració de Joan Pons i Marquès i del pare Batllori (reeditat l'any 1994 per les fundacions Antoni Maura i Rotger Villalonga).²¹

Moltes de les publicacions de Cifre —que es prodigava sovint a la premsa mallorquina— són comiats fraternals i records d'amics traspassats, senyal de la bonhomia del personatge, com ara: Bartomeu Torres Gost;²² el solleric Guillem Colom;²³ Josep Font i Trias, professor de Filosofia a l'Institut de Palma;²⁴ el prevere mallorquí Josep Esterlich i Costa;²⁵ Cristòfol Serra Simó, poeta i també docent a l'Institut de Palma.²⁶ En destaco tant l'anàlisi de les relacions entre Costa i Miquel Dolç, recollit en l'homenatge a aquest darrer,²⁷ com l'estudi de la tradició clàssica en la poesia castellana de Costa i Llobera que presentà en l'homenatge al pare Batllori.²⁸

El mateix Cifre fou objecte d'un homenatge acadèmic, per part de la Universitat de les Illes Balears, l'any 2016, al casal de Can Llobera de la seva vila nadiua, que comptà amb intervencions de Joan Alegre, Carme Bosch, Nicolau Dols, Josep Grimalt, Joan Mas, Joan Miralles, Felip Munar, Pere Sales i Gabriel de la S.T. Sampol.

Home de gran cultura i memòria, el docent pollencí fou un apassionat de la música i de la recitació poètica que exercia amb mestratge i il·lusió. Demostrà el seu talent de rapsoda en múltiples ocasions essent *El pi de Formentor* una de les seves peces més demandades i més aplaudides. És prou sabut com amenitzava

¹⁹ Cifre Forteza (2005a).

²⁰ Costa i Llobera (1923-1924). Com és sabut, el primer contenia *Poesies* i un estudi biogràfic de Joan Alcover; el segon, *De l'agre de la terra* i *Tradicions i fantasies*; el tercer, *Horacianes, Visions de Palestina* i una secció que duia per títol «Parlaments»; i el quart, la traducció dels *Himnes de Prudenci* i les *Líricas*.

²¹ Costa i Llobera (1947) = Costa i Llobera (1994). El volum de les *Obres completes* de l'Editorial Selecta consta d'un únic volum de 1184 pàgines a doble columna; distribuïa el material literari en funció de la llengua (catalana i castellana) i el gènere (poesia i prosa). La poesia era ordenada seguint un criteri mixt (cronològic i temàtic), mentre que la prosa incloïa parlaments, pròlegs, crítiques i l'epistolari amb les cartes adreçades a Antoni Rubió i Lluch i Joan Rosselló de Son Forteza.

²² Cifre Forteza (1989a).

²³ Cifre Forteza (1989b).

²⁴ Cifre Forteza (2006-2007).

²⁵ Cifre Forteza (2009).

²⁶ Cifre Forteza (2014b).

²⁷ Cifre Forteza (1997a).

²⁸ Cifre Forteza (2014a).

les vetllades dels encontres científics que tenien lloc a Pollença amb poesies de Costa, com ara el muntatge per recitar *La deixa del geni grec* el 19 de maig de 2001 i el 2 d'octubre de 2004 en el marc de les sortides organitzades per la Fundació Rotger Villalonga.²⁹ Seria desitjable que les seves recitacions, disperses en diversos enregistraments i en diverses pàgines electròniques, fossin reunides en un únic lloc que servís de rebost de memòria oral per a perpètua memòria del rapsoda pollencí.

Poc abans de morir, Cifre encara demostrava el seu talent de traductor i de creador, amb gran rigor mètric i formal, en una versió catalana en alexandrins aparellats dels versos inicials del segon llibre del *De rerum natura* de Lucreci (LVCR. nat. 2.1-14), apareguda, en primer lloc, al web *Veus baixes* que dirigien Miquel Àngel Llauger, Joan Manuel Pérez i Pinya, Jeroni Salom i Gabriel de la S.T. Sampol,³⁰ i, en segon lloc, al web *Anostrats* del mateix Llauger.³¹

Amb el traspàs de Cifre perdem una baula de la tradició clàssica mallorquina que enllaça directament amb l'herència iniciada per Pons i Gallarza i per la dita *Escola Mallorquina* i que ha estat perpetuada per tota una successió de personatges il·lustres —Costa i Llobera, Riber, Torres i Gost, Dolç—, amb els quals Cifre va saber establir una filiació espiritual directa. Pollença enyorarà també un *homenot* que, per la seva bonhomia, vitalitat, passió i capacitat d'engrescament, formava part indissoluble de l'ànima cultural d'aquesta vila mallorquina.

²⁹ Cifre Forteza (2007).

³⁰ <http://veusbaixes.cat/veusbaixes/2.html>.

³¹ <http://www.anostrats.cat/?p=1289>.

A la Biblioteca
 del Departament de Llatí
 de la Universitat de Barce
 lona, on tantes hores vaig
 passar llegint o consultant
 estanteries, entre els anys
 1961-65

Bernat Cifre Forteza
~~Catedràtic de Llatí~~
~~d'Institut, ara jubilat~~

Barcelona, 8-X-2007

FIGURA 1. Dedicatòria autògrafa de Bernat Cifre en l'exemplar de *Costa i Llobera i el món clàssic* donat a la Universitat de Barcelona (Secció de Llatí de la Biblioteca)

BIBLIOGRAFIA

- BATLLORI, M. (1955), *La trajectòria estètica de Miquel Costa i Llobera*, Barcelona, Editorial Barcino/Publicacions de «La Revista».
- CIFRE FORTEZA, B. (1964), *Introducción al mundo clásico en la poesía de Costa y Llobera*, tesis de licenciatura, Barcelona, Universitat de Barcelona.
- CIFRE FORTEZA, B. (1969), «La tradició clàssica dins la poesia de Costa i Llobera», *Boletín del Instituto de Estudios Helénicos*, 3(1), 29-37.
- CIFRE I FORTEZA, B. (1989a), «In memoriam Torres Gost», *Estudios Lulianos*, vol. XXIX(81), 222-223.

- CIFRE FORTEZA, B. (1989b), «Guillem Colom entre la vellesa i la resurrecció», *Estudis Baleàrics*, 35, 15-18.
- CIFRE FORTEZA, B. (1997a), «Miquel Dolç i Miquel Costa i Llobera», a *Homenatge a Miquel Dolç: actes del XII Simposi de la Secció Catalana i I de la Secció Balear de la SEEC, Palma, 1 al 4 de febrer de 1996*, Bosch Juan, M. C. i Fornés Pallicer, M. A. (coords.), Palma, Conselleria d'Educació, Cultura i Esports. Govern Balear, pp. 667-672.
- CIFRE FORTEZA, B. (1997b), «Costa i Llobera i el món clàssic greco-llatí», *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana (Revista d'estudis històrics)*, 53, 457-460.
- CIFRE I FORTEZA, B. (1997c), «Lletra de convit», *Lluc*, LXXVII(799-800), 17.
- CIFRE FORTEZA, B. (2002), «Notes sobre la salut i mort de Costa i Llobera (1854-1922)», *Gimbernat*, 37, 265-274.
- CIFRE FORTEZA, B. (2005a), *Costa i Llobera i el món clàssic (1854-1922)*, Palma, Lleonard Muntaner Editor.
- CIFRE FORTEZA, B. (2005b), «Costa i Llobera i l'Antiguitat clàssica mallorquina», a *L'Antiguitat clàssica i la seva pervivència a les Illes Balears: XXIII Jornades d'Estudis Històrics Locals (Palma, del 17 al 19 de novembre de 2004)*, Sánchez León, M. L. I Barceló Crespi, M. (coords.), Palma, Institut d'Estudis Baleàrics, pp. 675-688.
- CIFRE FORTEZA, B. (2006-2007), «De la vida i geografia de Son Pep Font i Trias», *Estudis Baleàrics*, 86-87, 35-39.
- CIFRE FORTEZA, B. (2007), «'La deixa del geni grec' de Miquel Costa i Llobera, in situ», a *Joan Alcover, Miquel Costa i Llobera i els llenguatges estètics del seu temps: Congrés Internacional Joan Alcover, Miquel Costa i Llobera i els llenguatges estètics del seu temps: 2004: Palma/Pollença*, Pons Jaume, M. i Ripoll Perelló, M. I. (coords.), Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pp. 341-352.
- CIFRE FORTEZA, B. (2009), «Don Pep i jo», *Miscel·lània homenatge a Josep Estelrich i Costa*, 567-572.
- CIFRE FORTEZA, B. (2014a), «El món clàssic en els versos castellans de Costa i Llobera», *Randa* 53, 35-49 (homenatge a Miquel Batllori).
- CIFRE FORTEZA, B. (2014b), «Adéu, Tòfol Serra», *Estudis Baleàrics*, 104, 190-191.
- CIFRE FORTEZA, B. (2016), «Rafel Franch i Francesc Suárez», *Ultima hora (Mallorca)*, 31 de maig de 2016 (*Carta de los lectores*).
- COSTA I LLOBERA, M. (1923-1924), *Obres completes*, Barcelona, Il·lustració Catalana (4 volums).
- COSTA I LLOBERA, M. (1935), *Primeres poesies de Miquel Costa y Llobera*, Palma de Mallorca, Impremta Mn. Alcover (Biblioteca 'Les Illes d'Or', 10) [reedició (1981): Palma, Editorial Moll].
- COSTA I LLOBERA, M. (1938), *Horacianes*, Palma de Mallorca, Impremta Mn. Alcover (Biblioteca 'Les Illes d'Or', 18).
- COSTA I LLOBERA, M. (1943), *Tradicions i fantasies*, Palma de Mallorca, Impremta Mn. Alcover (Biblioteca 'Les Illes d'Or', 25) [reedició (1976³): Palma, Editorial Moll].
- COSTA I LLOBERA, M. (1947a), *Obres completes [Introducció apologètica, per Joan Pons i Marquès. Nota bibliogràfica, per Bartomeu Torres i Gost. Col·laboració i revisió del P. Miquel Batllori, S. I.]*, Barcelona, Editorial Selecta (Biblioteca Perenne) [reedició del primer volum: Costa i Llobera (1994)].
- COSTA I LLOBERA, M. (1947b), *Noves poesies*, Palma de Mallorca, Editorial Moll (Biblioteca 'Les Illes d'Or', 32) [reedició (1999²): Palma, Editorial Moll].

- COSTA I LLOBERA, M. (1947c), *De l'agre de la terra*, Palma de Mallorca, Editorial Moll (Biblioteca 'Les Illes d'Or', 34) [reedició (1997³): Palma, Editorial Moll [amb pòrtic de Bartomeu Torres Gost].
- COSTA I LLOBERA, M. (1975), *El Pi de Formentor. Edició poliglota commemorativa del centenari de la seva redacció. Comentari i transcripció per Bartomeu Torres Gost*, Palma de Mallorca, Gràfiques Miramar.
- COSTA I LLOBERA, M. (1977), *Visions de la Palestina. [Pròleg de Bartomeu Torres Gost]*, Palma de Mallorca, Editorial Moll (Biblioteca Les Illes d'Or, 118).
- COSTA I LLOBERA, M. (1982), *Horacianes i altres poemes [Edició a cura de Josep Maria Llompart]*, Barcelona, Edicions 62 (Les Millors Obres de la Literatura Catalana, 87).
- COSTA I LLOBERA, M. (1994), *Obres completes. Pròleg per Gabriel Cañellas Fons. Introducció apologetica per Joan Pons i Marquès. Nota bibliogràfica per Bartomeu Torres i Gost. Col·laboració i revisió del P. Miquel Batllori*, Palma de Mallorca, Selecta/Fundació Antoni Maura de Balears/Fundació Rotger Villalonga [reproducció facsímil del primer volum de Costa i Llobera (1947)].
- COSTA I LLOBERA, M. (2003), *Poesies (1885). Edició crítica de Joan Mas i Vives*, Palma, Fundació Rotger-Villalonga/Leonard Muntaner Editor (Obres literàries de Miquel Costa i Llobera/1)
- COSTA I LLOBERA, M. (2004a), *Líricas. Edició crítica de Maria del Carme Bosch*, Palma, Fundació Rotger-Villalonga/Leonard Muntaner Editor (Obres literàries de Miquel Costa i Llobera/3).
- COSTA I LLOBERA, M. (2004b), *Poesia completa. Edició de Gabriel de la S. T. Sampol*, Pollença, El Gall Editor (Trucs i Baldufes, Sèrie Major, 7).
- COSTA I LLOBERA, M. (2007), *De l'agre de la terra. Edició crítica: Margalida Tomàs i Vidal*, Palma, Fundació Rotger-Villalonga/Leonard Muntaner Editor (Obres literàries de Miquel Costa i Llobera/2).
- COSTA I LLOBERA, M. M. i Miquel (2011), *Horacianes. Edició crítica: Maria Isabel Ripoll Perelló. Estudis preliminars: Carles Miralles. Bernat Cifre*, Palma, Fundació Rotger-Villalonga/Leonard Muntaner Editor (Obres literàries de Miquel Costa i Llobera/5).
- COSTA I LLOBERA, M. (2019), *El pi de Formentor. Pròleg de Maria del Mar Bonet. Estudi de Bernat Cifre. Il·lustracions de Toni Galmés. Epíleg de Joan Buades*, Palma, Saïmedicions.
- COSTA I LLOBERA, M. (2020), *Tradicions i fantasies. Edició crítica: Maria Antònia Perelló Femeneia*, Palma, Fundació Rotger-Villalonga/Leonard Muntaner Editor (Obres literàries de Miquel Costa i Llobera/4).
- DOLÇ I DOLÇ, M. (1954), *El color en la poesia de Miquel Costa i Llobera (Premi Alfons Bonay i Carbó)*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans.
- DOLS, N. (1997), «S'encalquen les verdors saltant per les marjades», darrer recull de poesia de Bernat Cifre», *Lluc*, LXXVII(797), 34-35.
- GAYÀ, M. (1956), *Contribució a l'epistolari de Miquel Costa i Llobera. Anotacions de Miquel Gayà*, Barcelona, Barcino.
- MASSOT, J. (1975), *Els mallorquins i la llengua autòctona*, Barcelona, Curial (Biblioteca de Cultura Catalana, 1).
- ROSSELLÓ BOVER, P. (2007), «Cifre Forteza, Bernat (2005): 'Costa i Llobera i el món clàssic (1854-1922)'. Palma: Leonard Muntaner editor, 597 p. (Rafaubetx, 24)», *Estudis Romànics*, 29, 502-504.

- SAMPOL, G. de la S.T. (2017), «Un torrent dins una clepsidra», a *La força del torrent. Selecció de sonets (1993-2016)*, Cifre B., Pollença, El Gall editor (Trucs i baldufes).
- TORRES GOST, B. (1936), *Mn. Costa i Llobera. Assaig biogràfic. Pròleg de Llorenç Riber*, Palma de Mallorca, Editorial Moll (Biblioteca 'Les Illes d'Or', 11-12).
- TORRES GOST, B. (1971), *Miguel Costa y Llobera 1854-1922: Itinerario Espiritual de un poeta*, Barcelona, Biblioteca Balmés.
- TORRES GOST, B. (1972), *Cinquantenari de lamort de Miquel Costa i Llibera 1854-1922. Esbós biogràfic per Bartomeu Torres Gost*, Palma, Gràfiques Miramar.
- TORRES GOST, B. (1975), *Epistolari de Miquel Costa i Llobera amb Ramon Picó i Campanar. Transcripció, comentari i anotacions per Bartomeu Torres Gost*, Palma de Mallorca, Biblioteca Bartolomé March.
- TORRES I GOST, B. (1985), *Epistolari de Miquel Costa i Llobera i Antoni Rubió i Lluch a Joan Lluís Estelrich*, Palma de Mallorca, Editorial Moll.

Llevat que s'hi indiqui el contrari, els continguts d'aquesta revista están subjectes a la llicència de Creative Commons: Reconeixement 3.0 Espanya.